

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedűs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-farkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

Az okvetetlenkedőknek.

Midőn e lap szerkesztésére vállalkoztam, előre kijelentém, hogy egy szakközlönynek távol kell magát tartania a politikai pártoskodás egyoldalú szenvedélyétől. A tárgyias és alapos fejtegetésen kívül a személyes invektíváknak egy ily közlönyben helyet adni nem egyéb, mint szerencsétlen megfélekedés ama nemes hivatásról, melynek egyetlen propaganda csináló eszköze a nyugodt fölvilágosítás és a kedélyt fölmelegítő lelkesedés, de a mely szeretet nélkül „csengő érc és pengő czímbalom.“ E kijelentéssel tartoztam két okból. Először: mert e lapnak keletkezése óta munkatársa lévén, e lap hatását, erejét, következetes magatartását éppen annak tulajdonítam, hogy a tárgyias eszmecsere körén belől tudott maradni. Másodszor: mert saját egyéni politikai nézeteimnek egy szakközlönyre áthárítható befolyásától távol akarék tartani egy oly lapot, melyet a kolozsmegyei tanítótestület vall magáénak. És ez eljárást az egyedül helyesnek, az egyedül tapintatosnak, de főkép a szívem legforróbb hevével szeretett tanügy érdekével egyedül összeegyeztethetőnek tartottam akkor, mikor elvállaltam a szerkesztést, bár tehetségem csekélysége mellett e feladat teljesítését nem kis mértékben megnehezíté azon körülmény, hogy a tanügy más fokán vagyok állásomnál fogva első sorban munkálkodó.

Ennyi bevezetésül ahoz, mit mondani akarok.

A „Család és Iskola“ multjához hiven a kolozsmegyei tanító testület közvéleményét tolmácsolta a szövetség ügyében is, mely annyi port vert föl és annyi rejtett ambíciót bántott meg és a tentánál feketébb gyülölködés annyi kifakadására adott alkalmat.

A „Család és Iskola“ határozottan a tanító egyesületeknek lehető egyöntetű szervezet alapján létrehozandó nagy egyesülését védte. Ellene volt a szövetség azon alakjának, melynek érdekében a tárgyias érvekből kifogyott lapok jónak látták a személyes gyülölség

magvait hinteni a már helyzetöknél fogva tájékozatlan tanítók ezrei között. Jónak látták a közoktatási kormány intencziói gyanúsítása, kicsinylése és lehető melőzése mellett „nem hivatalos“, de éppen azért nem felelős tanítói kormányzó testület létrehozásához kötni a „páriákká“ súlyesztett tanítók felszabadítását. A tanítói közvéleményt olyanul tüntették föl, mely előtt a kormánynak meg kell hajolnia; melynek tanácsa nélkül a népoktatási politika önkényes és a tanítók elnyomására vezet. A szabad szövetségnek emancipálnia kell magát a tanfelügyelők útján gyakorolt kormányi pressio alól, mely lealázó és szégyenítő. A tanító tekinélyét meg kell óvni. Az országos tanító gyűlés, melyet a kormány rendelele létesíteni szándékba vett, kelepce, melybe ha bele mennek a tanítók, „oda tartják kezeiket a — kötélnek“, mint a „Néptanoda“ jónak látja magát kifejezni. A közoktatási kormány tehetlenségének fényes bebizonyítására az országgyűlés figyelmét kell a tanítók ellen elkövetett bántalmak egész sorára felhívni. Ezért kell felírni az országgyűléshez. Mintha bizony létezhetnék alkotmányos formák közt oly kormány, mely a ráháromló súlyos felelősség mellett oly könnyen engedné ki a kezdeményezés jogát kezéből azon a téren, mely magasb rendű kérdésekkel van szoros egybefüggésben.

A „Család és Iskola“ tehát közzétette Paal Ferencz felszólalását, melynek lényege ennyiben összefoglalható: nem forgott fenn oly kibékíthetetlen ellentét a tanítók által forrón óhajtott egyesülés tekintetében a közoktatási kormány és a tanítók óhajlásának lehető valósitása között, hogy a közoktatási kormány ellen az országgyűlés előtt álljon elő sérelmeivel a tanítóság.

És e felszólalás keletkezett akkor, midőn már tudva volt, hogy a kormány, a mennyiben késedelmével félreértésre adott alkalmat, e mulasztást teljes mértékben jóvá kívánja tenni. Paal Ferencz, kire a „Népközlöny lapja“ kimondja, hogy fejét veszté, sőt oldalvást a szerkesztőre is hasonló elismerő nyilatkozatot hajlandó

tenni, a nagy zaj, a nagy lárma, a nagyhangú kiabálás és a tanítói önértetűre hivatkozás önértetűbántó zivajjának közepette nem veszté el fejét; de a szövetség rajongó hívei annyira megfélemedtek előbbi álláspontjukról, hogy a feliratot elfogadhatónak tartják, mely pedig hálásan ismeri el, hogy a kormány által szándékolt országos tanítógyűlés a szövetség által csak „megközelíthetett“ eszmét „valósítani“ van hivatva. Hirdetik egyfelől sajtóságosan sok színű frázisokban, hogy a közoktatási kormány csak a szövetség czimét ejtje el; mert az a (Népnevelők lapja által bizonyosan tollhibából sine curának nevezett) sine qua non, hogy az országos gyűlésen a tanfelügyelők közül is legyenek hivatalosak, csekélyke engedmény; más felől, a központi bizottság feliratában még is veszélyes engedményeket látnak, melyek a szabad egyesülésnek útját zárják el. Hódoló kifejezésekkel gratulál a „Népnevelők lapja“ azon nagy mérvű haladás miatt, mely az utóbbi négy hó alatt észlelhető, a jelenlegi közoktatásügyi miniszter úrnak, mondván, hogy „e rövid idő alatt kezdett intézkedések fogják ministerkedésének legfényesebb lapját képezni“; elragadtatva beszél demokrat hajlamainak nagyobb dicsőségre, hogy a ministeri — bár hiányos — szabályrendelet által „az ország tanítói most először lesznek tanítói renddé elismerve“; de azért nagy garral rendre utasítja a „Család és Iskolát“, mely véletlenül — csupán a tiszta tárgyias igazságot mondva ki = egyenesen helyezkedett, tehát nem kerülő úton jutott azon álláspontra, melyet hogy a szövetség „leendő“ közlönye a ministeri leirat és a kormány részéről nyert fölvilágosítások után, foglalt el a „Népnevelők lapját“ a szerénység tiltja ki-mondani.

A miniszter csak azóta intézi biztos kézzel a kormányt, mióta a „Népnevelők lapja“ figyelmeztetéseit és szelid intéseit (nálunk vidéken fenyegetéseknek is beillenek) annyira tekintetbe vette, hogy a szövetség helyett most is országos tanítógyűlést létesít, melyet hogy a szövetséggel egynek bizonyítsanak a szövetségzők a fejüket ugyancsak, hogy ne mondjuk: elvesztették, de legalább török.

Véleményük szerint alkotmányos formák közt a közoktatási politika egymással szoros kapcsolatban álló összes ágainak főfő intézése, összhangzó fejlesztése a felelős kormány kezében van letéve: a szakkörök véleményének minden művelt ember oly kiváló, olykor döntő fontosságot tulajdonít, hogy a mely kormány el nem veszté eszét, e véleményt tiszteletben tartja; de a társadalmi szövetkezés csak támogathat, csak fejleszthet, csak egyes közszükséggé érett irányokat juttathat érvényre; de a közoktatási kormányval szemben mint egyenjogú tényező föl nem léphet soha. Ha a rendek kizárólagos intézkedési jogát kezdjük vitatni, akkor ne beszéljünk társadalmi téren jogegyenlőségről, ne beszéljünk politikai szabadságról, de főképen nem nemzeti

kormány által érvényesítendő nemzeti politikáról. A szakkörök a spiritualis hatalom letéteményezői, hogy e középkori kifejezéssel éljek, de a realis hatalom szerte bontására nincsenek feljogosítva soha; sajtóságos hazai viszonyaink közepette legkevésbé.

Ne emlegessük oly kiváló előszeretettel a tanítói rendet, mert a társadalommal egyetértő, azzal testestől lelkestől összeolvadó fejlesztése a népnevelés ügyének többet ér azon kasztszerű előjogoknál, melyeket épen az ellenzéki, a radikális irányt valló paedagogiai közlönyök egy kissé sokat hangoztatnak. A népnevelés összes munkásainak van joga egyesített testület szájával és tekintélyével beszélni; de a kormánynak okvetetlenül jogot kell adni azon föltételek előírásához, melyekhez köti az ily testület létjogát; mert különben a helyett, hogy a kormány (tehát a nemzeti közakarat ideiglenes hordozója) és a szakkörök együtt munkálnának; külön, sőt ellentétes irányban mehetnének. Ki viseli el a következményekért a felelősséget? A sajtó bizonyára nem; mert az csak arról volna felelős, hogy a mit hirdet meggyőződéssel hirdeti. A közérületnek nincs gazdája. Az írói többes szám nem egyszer egy lappangó egyes szám.

Az országos tanító-gyűlésnek a jelenlegi anyagi körülmények és az eddig kifejlett egyetek száma és súly arányának tekintetbe vétele mellett lehető szabadnak, lehetően a közvélemény tolmácsának kell lennie.

Ezt mi is föltétlenül megkívánjuk. A képviselők számarányát fontosnak tartjuk; de első sorban az egyleti élet fejlesztését véljük szükségesnek arra nézve, hogy az országos tanító-gyűlés mindinkább megközelítse a valódi országos gyűlés eszményét. És itt látjuk mi a népnevelési közlönyök fő-fő hivatását. Az egyleti élet őszinte buzditói, tolmácsai, kifejezői legyenek. A társadalom és szakkörök közt minél több kapcsolatot fűzenek; a családi és társadalmi élet rejtett tüzhelyeihez férközzenek. Ha ezt őszintén megpróbálják, akkor van igazán helyén a fejük; de akkor szerényebben szólnak; mert tudják, mily semmit sem jelent mint társadalmi tényező a tanító, ki helyet követel magának és szaktekintélynek hirdeti magát és helyet nem viv ki társadalmi erényei és tudománya által. A középiskolai, az egyetemi tanárok szerényebb hangon beszélnek és egy kicsivel több súlyok van a közéletben. Egyéni véleményt legkevésbé sem törekesznek az összes tanárok véleményének feltüntetni; mert önértetűk nem engedi, hogy a felelősség oly hamar háritassék a felelősségre soha sem vonható „sok“-ra. Másfelől az egyéni erő helyes megbecsülése kivált a közoktatás terén ugyancsak arra int, hogy mily keveset tehet egy oly pályán, mely a jövő nemzedék képzésére van szentelve. A gyümölcsöt nem kell le szedni idő előtt. Hamar enyészünk, az igaz, hamar felednek, az is igaz: de szolgáljunk erőnkhez képest: és ez elég.

Egyetértés, első sorban egyetértés a fő-fő szük-

ség a közoktatás és népnevelés munkásai között. Megjegyzéseinket teljesen jóindulattal tettük meg; az önvédelem megengedett jogával élünk. Még ennyi élességet is sajnálunk. Ennél sokkal többre hívtak ki lap-társaink.

Hegedűs István.

Az iskola levegője.

Pfeiffer János.

(Folytatás.)

Legújabb időben a levegő tisztaságát annak szén-sav tartalma szerint határozzák meg. Az oly levegő, mely annyi szén-savat tartalmaz mint a küllég, tehát 100 térrészben 0.04 térrész szén-sav (1000 részben 0.4, 10,000 részben 4) tisztának s egészségesnek mondható. Jól meg kell azonban jegyezni, hogy nem csupán a szén-sav az ártalmas, a szerves anyagok, melyek a zárt helyen megszorodnak s melyeket közvetlen megmérni nem lehet, de miután ezek a szén-sav tartalom növekedésével egyenlő lépést tartanak szén-savtartalom meghatározásával őket is megközelítőleg meghatározzuk.

Pettenkofer szerint 0.1 térfogat szén-sav, 100 térfogat levegőben átlag véve a jó, s rossz levegő közötti határt jelöli. Újabb időben az orvosok*) a levegőt 4% szén-savval már nyomasztónak, s kellemetlennek találták. Gyakorlati szempontból — mondja Fodor — legheylesőbb az oly megállapodás, hogy tiszta, egészséges az oly levegő, melyben a szén-sav a légzés által nem emeltetett magasabbra mint 0.6 1000 részben; míg fertőzött és már egészségtelen az oly levegő, melyben ugyanaz 1000 térrész levegőben 1-re emelkedett.

Mai időben e határ van elfogadva. Bebizonyosodott ugyanis, hogy a fertőzött lég még a jól conser-vált szervezetet is gyengíti, s ha rajtok nem is, de utódaikon bizonyosan meglátszik nyoma, kik keservesen bűnhődnek szülőik gondatlansága miatt. Tény az, hogy a régi rossz szellőztetett dologházakban nem ritkán 20% több halál eset fordult elő, mint az újabban épült jól szellőztethető dolgozó termekben.

Tény az, hogy a kik foglalatosságuknál fogva a nap legnagyobb részét a szabad levegőn töltik, sokkal egészségesebbek, mint azok, kiket hivatásuk a bűdös műhelyhez köt. Lehet-e még kételkednünk a tiszta levegő fontosságán.

Vizsgáljuk már most, hogy iskoláinkban — ez előre bocsátott tények után — mennyire fertőzött a levegő, s melyek azok az eszközök, melyek felhasználásával küzdhetünk romboló hatása ellen.

Egy gyermek óránként átlag 15 liter szén-savat lehel ki s így 60 gyermek 900 litert. Feltéve, hogy az iskola levegője a tanítás kezdetén a külső levegővel egy mennyiségű szén-savat tartalmazott; azaz: (10,000

részben 4-et) a 316.8 köbméter tiszta levegővel telt iskola 126 liter szén-savat tartalmaz. Ezen térfogatu levegő egy órai tanítás eltelte után 900 literrel több szén-savat fog tartalmazni; az az: a 316,800 liter térfogatu iskola 1026 liter szén-savat tartalmaz; más szavakkal: 10,000 térrész levegőben 30 térrész szén-sav van. Látni való dolog, hogy az ily levegő, miután az egészséges tiszta levegőre felállított mértéket 5-ször haladja meg, egészségtelen volna, s komoly veszély nélkül nem volna használható.

Ennyire romlott levegőnek nem szabad képződnie, s valósággal nem is képződik az iskolában; mert a folytonos természetes szellőztetés ellensúlyozza a szén-sav ily túlszorodását.

Saját magunk által befertőzött levegőt mesterséges s természetes szellőztetés által javíthatjuk. Természetes szellőztetés alatt értem: a falakon s egyéb repedéseken folyton beömlő levegőt; mesterséges alatt: a fűtés és az ablakok s ajtó felnyitása által származó légcserét.

Minden épület fala kisebb nagyobb mértékben át-bocsátja a levegőt. S ez jól van így, mert különben szobáinkban végzendő teendőinket, egészségünk veszélyeztetése nélkül nem végezhetnők.

Természetesen minél likacsosabb az anyag, melyből a fal épült, annál nagyobb szellőztetés történhetik azokon át. A nagyon practikus amerikaiak a téglát, követ vassal, a fát cizinkkel, s a vakolatot mimium tapasztalattal kezdték helyettesíteni; sőt a közhasználatban levő pítő anyagok kicserélődésénél a papír machéra is gondoltak.

Ily építkezéseknél a falak természetes szellőztetése majdnem megszűnván, mesterséges szellőztetéssel kellett azt pótolni. Miután azonban ily mesterséges szellőztetés, a falak lassú, de folytonos természetes szellőztetésével még párhuzamba sem hozható; egészségi szempontból, már csak azért is, mert az említett anyagok jó melegvezető képességüknél fogva, testünkből kisugárzás folytán sok meleget vezetnek el, testünk hőgazdaságát igen zavarják, a vakolat falakkal nem állhatják ki a versenyt.

Hogy a falakon át mily mennyiségű lég képes az iskolába behatolni, az sok körülménytől függ. Függ a fal anyagának minőségétől; mert minél nagyobbak a fal likacsai, annál több lég áramolhat azokon keresztül; s így Märker szerint az agyag-falon majdnem ötször több lég hatol át, mint a homokkő falon; a téglafalon kétszer annyi, mint a homokkő falon, s háromszor kevesebb, mint az agyagfalon stb. A fa a legjobban bocsátja át a levegőt. Függ továbbá a szél erősségétől, mert minél erősebb a küllég mozgása, annál több levegőt hajt a fal likacsába. Függ a hőkülönbségétől, mely az iskola levegője s a küllég között van, mert minél nagyobb a hőkülönbség, annál jobban bírja

*) Morin, Degen, De Chaumane stb.

a hideg súlyos köllég, meleg, könnyű szobalevegőt helyéből kiszorítani.

Látjuk, hogy a falakon át történő szellőztetés követelményeinket egészségi szempontból nem elégíti ki. Szükséges, hogy az iskola szellőztetése nagyobb legyen; s ez nagyobbodik is az ablakok, s ajtó részein keresztül történő légcseré által. E szellőztetés nagysága, átlag 200 köbméterre tehető óránként. Van ezen kívül minden iskolának egy mesterséges szellőztető készüléke, mely téli időben igen czélszerűen felhasználható szellőztetési készüléknek, s ha a kályha. A kályha, ha benne a tanítások alatt is mérsékelten tüzelünk, a 3168 köbméter iskolánkban óránként átlag 60 köbméter szellőztetést eszközöl. Ha már most az összes levegő mennyiségét, mely a 60 gyermek rendelkezésére áll latba vetjük azt találjuk, hogy annak szénsav tartalma, egy órai használat után 13; az az: 10,000 rész levegőben 13 rész szénsav van.

A levegő e szénsav tartalom mellett, Smidt Edward angol orvos szerint, komoly veszély nélkül használható. Pettenkofer szerint csak 3-al több, mint az egészséges levegőre felállított mérték.

Ha ugyanazon iskolában, melyben mi 60 gyermeket tanítunk, csak 40 gyermek rontaná a levegőt, ez esetben a szénsav nem haladna túl a felvett határt.

Most már megérthetjük, hogy mért romlik el az iskolai levegő egy órai használat után. Ha az egyszer belélegzett levegőt röktön a szabadba kibocsátani képesek volnánk, s ez által az iskolai levegő fajsulya nem változnék, ez esetben — szellőztetés nélkül is — állandó tiszta s egészséges lég állna a gyermek rendelkezésére.

Nem kell azt hinni, hogy az ily számítások tisztán szellemi gimnasztikai gyakorlatok; sőt fordítva: éppen ily vagy legalább ehhez hasonló számítások által jöttek rá, hogy az iskola kellő mennyiségű tiszta levegőt igényel. Ma már minden civilizált állam gondoskodott is arról, hogy az iskolában minden egyes gyermekre elegendő mennyiségű levegő jusson. Így Franciaországban a szellőztetésre vonatkozó szabályrendeletek minden egyes gyermekre óránként 15 köbméter szellőztetést kívánnak, míg nálunk — mint láttuk — átlag csak 9 köbméter esik. De hát mi által emelhetjük a 9 köbméternyi szellőztetést? Az által, hogy építsünk nagyobb térfogatu iskolákat; egy tanteremre 40—50 tanulóval többet ne számítsunk, vagy pedig alkalmazunk szellőztető gépeket, ventillatorokat. Ma már nem csak Franciaországban, de nálunk is tér nyitott a ventillatorokkal eszközölt szellőztetésnek; különösen kórházakban, hol nem ritkán, különösen a ragályos betegségben szenvedőknél, 150 köbméter szellőztetés igényeltetik.

Kétségtelen, hogy az ily szellőztető gépezet volna a legczélszerűbb iskoláink levegőjének javítására, de ámbár jogos e kíváncsi, ez idő szerint korai.

(Folytatása következik.)

A végrehajtó bizottság felirata.

(Folytatás.)

Ezen pontokra vonatkozólag azonban mély tisztelettel meg kell még jegyeznünk, hogy bármily helyesen s bármily részletesen körül legyen is írva az egyes tan. egyesületek alapszabályzatában az egyesület célja, maga e körülírás ép oly kevéssé lesz képes a néptanítói egyesületek helyes és tervszerű az ország népnevelés ügyére áldásosan ható egységes munkásságát a jövőben biztosítani, mint a mily kevéssé biztosította ezt azon norma, melyet az országban létező egyesületek nagyobb része alapszabályainak alkotása alkalmával szem előtt tartott, s a mely az 1872-dik évi szept 2-án kelt miniszteri szabályrendeletben foglaltatik. Mi az egyesületek egységes és tervszerű s a nevelésügyre nézve áldásos működését nem annyira az alapszabályok egyöntetűvé tételétől, hanem azok helyes irányzásától és vezetésétől reméljük és várjuk s éppen ezért helyezünk oly nagy súlyt az orsz. tan. gyűlésre és ennek választmányára.

Azon meggyőződésben élünk, hogy még ez esetben is, ha csak minden második esztendőben tartatik egy orsz. tanítói gyűlés; de ennek fontosabb tárgyait az orsz. tanítói választmány a különféle egyesületek indítványainak figyelembe vételével s a kormány által az országos gyűlés tárgyalására utalt tételek szem előtt tartásával jó előre megállapítja s azok előzetes megvitatására az egyes tanítói testületeket és a szaklapokat jókor felhívja: már irányozni lesz képes az országos tan. gyűlés és annak választmányi intézménye az országban létező tanítói egyesületek tevékenységének fontosabb részét, Tapasztalásaink arra tanítottak bennünket, hogy az egyes tanítói egyesületek mindenkor élénk és üdvös tevékenységet fejtettek ki, valahányszor az egyetemes tanítói gyűlések tárgyainak megjelölésére s az előkészítő bizottságok által kiválasztott tételek megvitatására hivatnak fel. Az egyetemes tanítói gyűlések naplóiban közzétett egyleti határozati javaslatok kétségtelenül élénk bizonyosságot tesznek erről. E mellett nagy fontosságot tulajdonítunk az egyleti tevékenység irányzását illetőleg azon körülménynek, a mely abban áll, hogy a magas kormány ezentúl gyakran fel fogja szólítani az orsz. tanítói gyűléseket egyes népoktatásügyi kérdések fölött való vélemény adásra — nemcsak azért mivel ez által a néptanítói egyesületeket közvetve az egységes irányban való komoly tanulmányozásokra fogja buzdítani, hanem azért is, mivel a kormánynak ezen példaadása üdvösen fog hatni az országban létező tanügyi-hatóságokra is, és bizonyosnak tartjuk, miszerint ezentúl egy iskolai hatóság sem fogja mellőzni a hozzá legközelebb álló tanítói egyesületnek szakszerű véleményét, ha körében valamely tisztán tanügyi kérdés megoldásának szüksége fog fölmerülni. Nem lévén feladatunk, hogy azon módokatokról részletesen is szóljunk, a melyek által az országban létező egyesüle-

tek működésének irányozását s a nemzeti népnevelés-ügy érdekében egységesen és sikeresen lehetne eszközölni, ismételve csak azért esedezünk Nagyméltóságod előtt: ne ejtse el az országos tanítói gyűlés választmányának intézményét, hanem rendelje el azt, hogy az orsz. tanítói gyűlések oly ötven tagból álló választmányról gondoskodjanak, a mely fele részben fővárosi fele részben pedig vidéki tagokból szerveztessék; mert ily állandó választmány nélkül alázatos véleményünk szerint az orsz. tanítói gyűlés intézménye a kellő és kívánatos sikerhez el nem vezethet.

A mi pedig az egyesületek alakulására vonatkozó pontozatait illeti azon alapszabály-mintának, a melyek megállapítását a tanító egyesületek egyenlősítésére nézve célhoz vezetőnek véljük, mindenekelőtt a következőket kell megjegyeznünk. Szomorú jelenségnek tartjuk, hogy még mindig akad hazánkban nemcsak egy-két vidék, hanem több tankerület is, hol a tanítók egyesületeket nem alkottak, hogy az ország tanítóóságának egy nagy része még ma sem tartozik semmiféle tanítói egyesülethez. E bajon ugyan gyökeresen csak a törvényhozás segíthetne, melynek ki kellene mondanania, hogy minden egyes tanítóköteles valamely tanítói egyesületben tevékeny részt venni; azonban addig is, míg a törvényhozás ezen ügyre nézve a szükséges intézkedéseket meg teheti, kívánatosnak véljük, hogy a magas kormány minden hatalmában levő eszközzel oda hasson, hogy a néptanítók mindegyike esatlakozzék valamely tanítói egyesülethez vagy testülethez s hogy oly vidékeken és tankerületekben, hol ily egyesületek és testületek még nem léteznek, ilyenek minél előbb alakuljanak. A törvényhozás, mely a tanítóóság egy részére nézve az egyesülést, az egyesülési életet a nevelésügy érdekében oly szükségesnek és kívánatosnak tartotta, hogy ez iránt a törvényben intézkedni célszerűnek vélte, bizonyosan kívánatosnak tartja a nem községi tanítóóság egyesülését is és kétségtelenül készséggel hozzá is járulna oly novella alkotásához, mely a népoktatásügyi intézetek tanítóinak egyesülését szabályozná.

Egyesületek alakulás.

Alázatos véleményünk szerint hazánk viszonyait figyelembe véve a tanítóóság egyesületi életének országos rendezése alkalmával a következőleg lehetne az ügyet elintézni:

I. Egyesületek alakulása.

1. Ki kellene mondani, hogy a felekezeti iskolai hatóságok körében felekezeti tanítóegyletek alakuljanak.

Az ily felekezeti tanítói köröknek és egyesületeknek is be kellene hatóságuk által helyben hagyott alapszabályaikat az ország kormányánál, hogy azok a törvényes záradékkal elláttassanak. Az ily körök és egyesületek szintén be volnának sorozandók az orsz. tan. testület keretébe s fel volnának szólttandók arra, hogy képviselőiket az orsz. tan. gyűlésekre küldjék el.

Ehez képest okvetlenül kimondandó az orsz. tan. gyűlést szabályozó rendeletben, hogy az orsz. tanítói gyűléseken oly kérdések, a melyek tisztán felekezeti természettel bírnak, tárgyalásra fel sem vehetők.

2. Ki kellene mondani továbbá, hogy minden egyes tankerületben, hol a községi és állami néptanítók száma a 30-at meghaladja, a községi és állami tanítókból álló községi tanítói testület is alakítandó, a jelenleg ajánlott szervezet szerint. Ezen testületek is kiegészítő részét képeznék az orsz. tan. testületnek s működésüket az illető kir. tanfelügyelő kísérné figyelemmel, kinek az illető tantestületi elnökség részletes évi jelentést tartoznék tenni.

3. Nemcsak meg volna engedendő, hanem a mennyiben hazai viszonyaink következtében teljesen indokoltak és kívánatosnak is látszik, szerény véleményünk szerint el is volna rendelő, hogy minden egyes tankerületben szabadon alakuló és a különféle iskolai hatóságok alá tartozó tanítók egyesülése folytán létesülő, tanítói társulatok is keletkezzenek és csak óhajtandó, hogy a már ily alapon fennálló egyesületek minél inkább fölvirágozzanak; de a mily kívánatosnak látszik ez, ép oly fontosnak és szükségesnek mutatkozik az is, hogy az ily szabadon alakult és alakulandó néptanítói társulatok és egyesületek ne annyira számukra, mint inkább népességükre és tevékenységük helyes irányára nézve vivják ki a hivatalos egyesületek mellett az egyesületi élethez megkívántató közbizalmat.

Miután a hozzánk érkezett magas miniszteri rendelet is, a körülményeket figyelembe véve, ezen szabadon alakult néptanítói egyesületeket emeli ki különösen, miután tényleg csakis az ily szabadon alakult egyesületek szervezéséhez szólhat az összehívandó orsz. tan. gyűlés a fennálló jogok megsértése nélkül, tiszteletteljesen megjegyezzük Nagymélt. Kegyelmes Urunk előtt, hogy ezen alázatos felterjesztésünkben az egyesületek normaszabályjavaslat megállapítása alkalmával főleg a szabadon alakult vagy alakulandó egyesületek természetét vettük figyelembe és alakulásokra a következő pontokat vélnök elfogadhatóknak.

II. Az egyesület tagjai.

1. Rendes tagok a tankerületben tényleg működő elemi, felső nép- és polgári iskolai tanárok, tanítók, tanítónők, a tanító- és tanítónőképző tanárok, tanítók, avagy tanítónők-, a kiseddévők avagy más egyéb e népiskolai hatóságok körébe tartozó intézetek oktatói és a tanfelügyelők lehetnek.

2. Tiszteletbeli tagok, kiket az egyesület ilyenekül a választmány ajánlatára megválaszt.

3. Alapító tagok, kik a testület részére legalább 30 forintnyi alapítványt tesznek le.

4. Pártoló tagok, kik a testület céljaihoz évenként egy forintnyi tagsági díjjal járulnak.

III. A tagok jogai és kötelességei:

1. Minden egyesületi rendes tagnak nemcsak joga, de erkölcsi kötelessége a testület gyűlésein, különösen pedig az orsz. tanítói gyűlést megelőző közgyűlésen részt venni, a tanácskozásokba befolylni és véleményének szavazás útján is érvényt szerezni, valamint a könyvtárt a szabályzatok értelmében használhatja. Jogot tarthatnak a tagok továbbá az egyesület tagjai számára kiadandó nyomtatványokhoz is.

2. A tisztikarban s az orsz. tan. gyűlésre való kiküldetésben csakis azon rendes tagok vehetnek részt, a kik valamely nyilvános népoktatási intézetben mint véglegesített tanítók tényleg működnek, minek folytán az ezen állásokra történő választások alkalmával a többi tagok csakis aktív választási joggal birhatnak.

3. Az egyesület rendes tagjai — évenként legalább 2, legfeljebb 5 forintnyi tagsági díjat vezetnek, a mely összegből egy forint az egyesületi pénztárnok által az általuk alakítandó egyesületi segélyalap pénztárába fizetendő be az illető rendes tag javára.

4. Minden egyesület saját kebelében Eötvös-alap gyűjtő bizottságot alakít, mely az országos „Eötvös-alap” szabályai értelmében működik.

IV. Az egyesület tagjainak munka szerinti csoportosítása.

1. Az egyesület rendes tagjai azon tanintézetek minősége szerint, melyeknél működnek, több szakosztályra esetleg többféle körre oszlanak.

2. Az elemi népiskola tanítóinak vagy az alsó népoktatásügynek szakosztálya a szerint a mint az egyesület kiterjedése kisebb vagy nagyobb, kevesebb vagy több körre oszlik, a melyek negyedévi tanácskozásait valamely alkalmas központon tartják. Minden egyes ilyen kör maga alakul meg a szakosztályi közgyűlésből kiküldött ideiglenes elnök vezetése alatt és választ egy elnököt, alelnököt, jegyzőt és pénztárnokot, a ki is a köréhez tartozó egyesületi tagoktól a tagsági díjakat beszedi és az egyesület központi pénztárába beszolgáltatja. Az egyes körök költségeit az általuk az együleti választmány elé terjesztendő és megerősítést nyert költségvetés erejéig a kör elnöke utalványozhatja közgyűlési jegyzőkönyvi kivonat melléklete mellett.

3. A képző intézetek, a polgári iskolák, a felső népiskolák és hasonló természetű intézetek tanítói — alkotják az egyesületnek felsőbb népoktatásügyi szakosztályát.

4. Az egyesület harmadik szakosztályát képezné az egyesületben az emberbaráti intézetekben működő tanítók és a kiseddévők szakosztálya, s a mely lehetőség esetén szintén körökre oszolhatnak fel.

Ha valamely egyesületben az alsó népoktatásügyi szakosztályon kívül kívül másféle szakosztály nem volna alakítható az illető szakférniak hiánya vagy a helyi

viszonyok miatt, akkor az egyesület csak körökre oszlik s a meg nem alakítható szakosztály teendőit, a menyire lehetséges az egyesület választmánya veszi saját hatáskörébe.

V. Az egyesület tisztikara és a választmány.

1. Az egyesület ügyeinek vezetésére egy elnökből, két alelnökből egy titkárból, két jegyzőből egy pénztárnokból egy könyvtárnokból álló tisztikart s egy választmányt választ három évre.

2. Az egyesület tisztikarát szótöbbséggel szabadon választja s a titkos szavazást 10 tag által aláírott indítványa folytán el kell a választást vezető kornélneknek rendelnie.

3. A választmány tagjait a szakosztályok, illetőleg körök választják meg. Minden egyes szakosztály (kör) számarányához képest választja a választmányba küldendő tagokat három évre. E számarány az egyesületi közgyűlés által állapíttatik meg a tisztújító gyűlés előtt tartandó évi közgyűlésen. A választmánynak rendes tagjaiul tekintetnek az egyesületi tisztikarnak tagjai, valamint a szakosztályok elnökei és alelnökei (körök) is. — Ha valamely egyesületben csak egy szakosztály alakítható, úgy a választmány tagjait az illető szakosztályi körök választhatják meg.

4. Az egyesületi elnök képviseli az egyesületet a hatóságok és egyesek irányában; ő hívja össze a választmányi és közgyűléseket és azokon elnököl; utalványozza a választmány által jóváhagyott fizetéseket és sürgős esetekben a választmány utólagos jóváhagyása mellett az egyesület pénztárából 10 forintig utalványozhat; minden fontosabb iratot, jegyzőkönyvet, levelet, nyugtákat stb. a jegyzők egyikével, illetőleg a pénztárnokkal aláír, láttamoz, megerősít és évenként az egyesület működéséről szóló jelentésüket a titkárral közösen elkészíti s azt a választmány jóváhagyása után az orsz. tanítói gyűlés állandó választmányának küldi be. Ő írja alá a titkárral egyetemben az országos tanítói gyűlésre küldendő képviselők megbízó levelét is.

Szavazatok egyenlősége esetén szavazatával dönt.

6. A jegyzők főlváltva vezetik a közgyűlési avagy a választmányi jegyzőkönyveket; a hivatalos leveleket és egyéb felterjesztéseket a titkár fogalmazza; ő gyűjti egybe a szakosztályok jegyzőkönyveit és jelentéseit is, neki kell szerkeszteni az egyesület évi működéséről szóló jelentést. A titkár gondoskodik a tagok létszámának nyilván tartásáról, ő értesíti az egyesület határozatairól a jegyzőkönyvek alapján a sajtót hivatalosan, ő őrzi az egyesület hivatalos iratait, az egyesület pecsétjét s a pénztárt ellenőrzi.

A jegyzők egyike vagy másika a választmány meghatalmazása folytán helyettesítheti a titkárt.

7. A pénztárnok felelősség terhe alatt kezeli az egyesület pénzeit és vezeti e számadásokat, nyugtatványozás mellett a körök, avagy a szakosztályi pénz-

tárnokok útján beszedi a tagsági díjakat, a bevételekről és kiadásokról naplót vezet, a választmánynak gyűlésről-gyűlésre jelentést tesz a pénztár állapotáról, s a közgyűlés elé terjeszti számadását megvizsgálás végett. Ő készíti el a választmány utasítása s a körök és szakosztályok hivatalos javaslatainak figyelembe vétele mellett az egyesület évi költségvetését, melyet a közgyűlések elé terjeszt jóváhagyás végett. Az egyesület tőkéjét a választmány által megjelölt módon kamatoztatja, valamely pénzügyintézetnél. Fizetéseket csak az elnök utalványozása mellett teljesíthet, a közgyűlés által meghatározandó szabályok figyelemmel tartása mellett.

8. A könyvtárnok az egyesületi könyvtárt a közgyűlés által jóváhagyandó szabályok szerint kezeli s a könyvtár gyarapítására vonatkozólag javaslatokat tesz.

9. A választmány, mely évenként legalább négy gyűlést tart, az elnökség útján, az egész egyesület működését irányozza, ez áll szoros összeköttetésben az egyes szakosztályokkal, valamint az orsz. tanítói gyűlés választmányával ez veszi tudomásul az egyes szakosztályok működéséről szóló jelentéseket, ez állapítja meg azon kérdéseket, a melyeket minden egyes szakosztály körében meg kell vitatni. A választmány alakítja meg saját köréből az egyesületi segélyalapot gyűjtő és az Eötvös-alap intézménnyel szoros kapcsolatban álló bizottságot is, a melynek külön elnöke, jegyzője és pénztárnoka kell hogy legyen. A választmány készíti el, terjeszti a közgyűlés elé az egyesületi segélyalapot gyűjtő bizottság szabályzatát s a választmány választja meg ezen intézménynek ügynökeit is, a kik az egyesület területén erélyesen működni tartoznak, nem csak az egyesületi segély-alapnak, hanem az „Eötvös-alap“-nak fölvirágoztatása érdekében. Ezen intézményekről a választmány terjeszti a közgyűlés elé az évi működéséről szóló jelentést, az illető bizottság előmunkálatának figyelembe vétele mellett. A választmányt az egyesületi tisztikar kormányozza.

VI. Az egyesület gyűléseiről.

1. Az egyesület közgyűlésén az egyesület minden tagja részt vesz, s ott a már fentebb megjelölt módozatnak figyelembe vételével mindegyik ténylegesen közreműködik a határozatok hozatalában és az ott meg ejtendő választásokat illetőleg. A közgyűlés tanácskozásainak tárgyát képezik: az egyesületi működés végleges megállapítása és nyilvántartása; tehát a körök és szakosztályok munkálkodásának, valamint a választmány előterjesztéseinek elintézése, illetőleg ezek fölötti határozathozatal; a költségvetés megállapítása, a tisztikar megválasztása, a számadások felülvizsgálása és indítványok tárgyalása. Oly indítvány, mely a tanügy valamely lényeges részére vonatkozik, csak azon esetben tárgyalható, választmányi előkészítés nélkül, azonnal ha azt a közgyűlés többsége úgy határozza el. Az egyesület évenként legalább is egy közgyűlést tart, a tisztújító évben pedig legalább is két közgyűlés tartandó,

még pedig rendszerint a nagy szünetidőben. Rendkívüli gyűlés tartását az elnök elrendelheti 20 egyesületi tag irásbelileg benyújtott és indokolt kívánsága folytán. A rendes közgyűlések idejének helyét és idejét közelebbről a választmány állapíthatja meg, a rendkívüli gyűlések helyéről és idejéről az elnök intézkedhetik. Csakis a rendes közgyűléseken tárgyalhatják a választmány által előkészített fontosabb ügyeket és csakis itt választhatók az orsz. tan. gyűlésre küldendő képviselők, a kik két évig viselhetik ezen egyesületi megbizásból származható tisztséget. A közgyűlések ügyrendje a választmány által készített elő s a közgyűlésen állapítandó meg.

(Vége következik.)

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

I.

Felhívás Magyarország tanító-egyleteihez és testületeihez.

Az Eötvös-alap pályadíjainak odaitélése tárgyában az egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága a hazai tanító egyletek küldötteit rendszeren megszokta hívni évenként a pünkösdi ünnepek alatt tartandó nagygyűlésre, s ez alkalommal a közoktatásügy terén felmerült nevezetesebb csemények, valamint az egyletek által megvitattott kérdések is tárgyalatnak.

Jól tudják t. kartársaink, hogy a jelen évben a vallás- és közoktatásügyi miniszternek egy, a magyarországi tanítókat közvetlenül érdeklő intézkedése következtében országos tanítógyűlés egybehívása van kilátásban. E gyűlés megtartása s szervezete más körből indulván ki, pünkösdi összejövetelünkön határozatokat e tárgyban nem hozhatunk; elkerülhetlenné látszik azonban, hogy az országos tanítógyűlés létesítése által megváltozott helyzetnek reánk vonatkozó körülményeit megbeszéljük. Mindenekelőtt szükséges lesz nézetünk szerint határozni az iránt, hogy addig, míg az országos tanítógyűlés szervezetét s munkakörét a gyakorlatból nem ismerjük s annak hatásáról, óhajaink valószínűsítésére nézve meg nem győződünk, a tanító-egyletek szövetsége eszméjének megvalósítására további lépéseket nem teszünk, s egyuttal függőben hagyjuk a negyedik egyetemes tanítógyűlés egybehívását is. A végrehajtó bizottság mint ilyen, e két fontos megbízatása tárgyában a pünkösdi gyűlésen vár a magyarországi tanító-egyletektől határozott utasítást. Szükségesnek tartjuk egyuttal megvitatni azt a kérdést is, vajjon a bizottság, mint ilyen, a tanítók egyetemes képviselőtársaságának, az orsz. tanítógyűlésnek tegyen e számadást működéséről, s eléggé biztosnak s a tanítók érdekeit képviselő intézménynek tekinthető-e ez új, még csak részben ismert testületet arra nézve, hogy az Eötvös-alap vezetését állandó választmányának kezelésére bízassuk, avagy várnunk kell,

mig e tekintetben új egyetemes tanítógyűlés intézkedik?

E fontos s nem egyedül bizottságunk létezési alapját, hanem egyúttal a tanítók autonom intézkedési jogát is gyökeresen megváltoztatható kérdések megvitatása lesz a pünkösdi gyűlés főfeladata s azért kérjük a magyarországi egyleteket, hogy e kérdéseket komolyan vitassák meg, s küldötteik által a gyűlésen minél nagyobb számban megjelenni sziveskedjének.

A gyűlés pünkösdi vasárnapján f. é. június hó 5-én, d. e. 9 órakor kezdődik a „Népn. egyll.“ helyiségében (IX. ker. nyul-útczai iskola-épület.) Sorrendje a következő:

1. Elnöki megnyitó. 2. A küldöttek neveinek felolvasása. 3. A végrehajtó bizottság jelentése múlt évi működéséről. 4. Az Eötvös-alap pályadíjainak odaitétele. 5. A szövetség kérdése. 6. A végrehajtó bizottság helyzete az országos tanító-gyűléssel szemben. 7. Az Eötvös-alap új szervezésére vonatkozó tervzet. 8. A mohácsvidéki tanító-egylet javaslata a nyugdíjtörvény revisiója tárgyában. 9. A Zichy Jenő-féle népnevelési liga ügye. 10. Indítványok.

Az egyletek küldötteit kérjük, hogy megbízó leveleiket legalább egy fél órával a gyűlés kezdete előtt az elnökségnél benyújtani sziveskedjenek, az egyletek írásban beterjesztett indítványai s határozatai pedig a gyűlés előtt három nappal alóliert elnökhöz (Budapest III. ker. tanuló-útczai iskola) küldendők be. Egyleti megbízottak fővárosi tanítók is lehetnek. Az Eötvös-alap múlt évi számadásai a vidéki kartársak részére az ülés előtt közszemlére lesznek kitéve a VIII. ker. ősz-útczai iskola helyiségében, Örley János pénztárnoknál. Közös ebédéről s kirándulásról külön bizottság intézkedik.

Budapest, 1881. ápr. 27.

A III. egyetemes tanítógyűlés központi végrehajtó-bizottsága nevében:

Lakits Vendel, s. k. Somlyai József, s. k.
elnök. titkár.

II.

Meghívás.

A kolozsmegyei tanító-testület b. hunyadi köre f. évi III. rendes gyűlését B. Hunyadon május hó 28-án d. e. 9 $\frac{1}{2}$ órakor az állami iskolák helyiségében fogja megtartani a következő sorrenddel:

a) A nyilvános tanítások megsemlélése és megbirálása két külön tanteremben, ugyanazon egy időben. Nyilvános tanítást tart Pál Károly igazgató ur a felső népisk. I. osztályban és Fekete Luiza k. a. fel. leány isk. tanítónő az ellemi leányisk. II. osztályában.

b) Elnöki megnyitó beszéd.

c) A múlt ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése.

d) A tagok számba vétele.

e) A nyilvános tanítások megsemlélésére kiküldött bizottsági elnökök jelentései.

f) Felolvasás Kilyéni Endre felső népisk. tanító-urtól.

g) Vitatétel az ismétlőiskolákról, előadja Váradi Károly kolozsmegyei kir. tanfelügyelő ur.

h) Indítványok tárgyalása.

i) A jövő gyűlés idejének és programjának megállapítása.

Ezen rendes gyűlésre — a melyen a kolozsvári központi tagjai is mint vendégek szerencsétlenül fognak — tisztelettel meghívatik a kör mindenik tagja s általában a tanügyiránt érdeklődő közönség. A vidéki tagtársak közül azok, kik a gyűlés ideje alatt ingyen szállásban óhajtanak részesülni sziveskedjenek erről a kör elnök urat, mint a rend. bizotts. elnökét május 22-ig értesíteni.

Bánffü-Hunyadon, 1881. május hó 10-én,

Ravasz György Koleszár Lajos
köri elnök. bizotts. jegyző.

KÜLFÖLD.

A német iskola-egyesület folyó évi közgyűlését Bécsben tartotta. Ez egyesület működésének rövid vázlatát már csak azért is érdekesnek tartjuk olvasóikkal megismertetni, mert a nálunk újabban oly sokszor emlegetett népnevelési egyesületeknek is ehhez hasonló működési kört kellene betölteniök. A nálunk Gr. Zichy Jenő által tervezett népnevelési egyesületek igen sokoldalú munkakört tűztek ki célul, míg a bécsi iskola-egylet csakis a népnevelésügynek a társadalom támogatása mellett való előmozdításával foglalkozik. A fennevezett közgyűlésen Dr. Weitlof elnöki megnyitó beszédében különösen hangsúlyozta, hogy az egyesület sikeres munkásságát leginkább anuak köszönheti, hogy a politika terétől távol tartotta magát, s minden erejével tisztán a tanügy felvirágoztatását tartotta szem előtt. Ennek köszönheti, hogy a társadalom legmagasabb rétegeiből is számos tagot sikerült e fontos ügy szolgálatának megnyernie. De a tagok számát a cél elérhetése szempontjából még folytonosan fokozni kell, mi ha sikerül az egyesületi iskolák fenntartására az eddigénél sokkal többet áldozhat. A tagok száma a folyó évben közel 22 ezer, a kiktől 55,296 frt tagsági díj gyűlt be.

Az egyesületnek 927 helységben vannak tagjai, és pedig az osztrák tartományokban 814 helységben, Magyarországon és Bosniában 25 helyt, Europa többi államaiban 20 helyt, sőt még a Jóremény fokáról is van 1 tagja. A tagsági díjából befolyó összeg tekintetében első helyen áll Csehország, honnan 16,431 frt gyűlt be, ezután Bécs városa jön 15,038 frtnyi összeggel. Továbbá 666 különböző testülettől befolyt 18,122 frt 36 kr.

Az egyesület a folyó évben Csehországban 13, Morvaországban 10, Szilézia és Galicziában szintén 10,

Melléklet a „Család és Iskola“ 10-ik számához.

Tirolban 12, Stiriában 2 és Krajnában 1 részben már eddig is fennállott részben pedig most szervezett iskolát segélyezett.

Az elősorolt adatok világos bizonyítékul szolgálhatnak arra, hogy társadalmi uton a tanügy előmozdítása érdekében mily nagy eredményt lehet elérnünk.

T Á R C S A

Népiskolánk és az antesemita mozgalom.

A fajgyűlöletben szenvedők számára.

(Vége.)

— Szép, szép! mormogá Pali bácsi; a levegőben szépen hangzik, a papiroson is szép lehet, de az életben hány tanító gondolkozik így?

— Ha sok nem is, de napról-napra többen fognak így gondolkozni, mert lehetetlen, hogy a tanítók füleihez is el ne jutott volna a mozgalomnak hire, s hiszem, hogy ily esetekben minden igaz magyar tanító így gondolkozik; ugyan tehetek-e én is e tekintetben valamit a közügyért?

— Halljuk hát tovább a replikát!

— Második panasza ez volt Pali bácsinak: a pénz a zsidók kezében van, pénzügyeinknél, kereskedelmünkben, tőkepénzeseink közt túlnyomó a zsidó elem. Ez ellen a népiskola megint tehet valamit. Szoktassa először is növendékeit a pénzt megbecsülni, s nem elfecsérelni; szoktassuk a gyermekeket takarékosagra, s ezt iskolai takarékpénztár nélkül is megtehetjük. Mert takarékoskodni lehet nemcsak a pénzzel, de lehet a helylyel, idővel, papírral, tintával, írónnal, palavesszővel stb. Ha egyszer a gyermek ily kicsinységekben megszokta a takarékoságot, az életben is takarékos lesz, mert aki takarékos krajezárral, papírral, tintával, az takarékos lesz a forinttal, lizttel zsirral, stakarmánnyal is. A tanító maga menjen jó példával elől. Én csak addig nyujtózom, míg a takaróm ér. Kölcsönre eddig, hála istennek nem szorultam; a boltokban kész pénzzel fizetek, s nyugtámat nem szoktam a hó közepén eladni, mint azt nem egy havi fizetést húzó egyén teszi. Ezt tudják növendékeim is: mi jó, hogy az ellenkezőt nem tudják, mert a gyermek szemes, és gyöngeinket, hibáinkat hamarabb felfedezi, mint mimagunk.

— Jó jó, de lássa gyermekeinknek már vérükben van, hogy a zsidót csúfolják, lenézik, a zsidó meg, ha szerét teheti kárunkon nyereszkesedik; mikor azt hiszszük, hogy mi csaltuk meg a zsidót, akkor is ő csalt meg minket!

— Nono Pali bácsi, ne olyan hevesen! Az igaz, hogy a gyermekek sokat piszkálgatják zsidó tanuló társaikat, de ezt részint a családból, részint a környezetből hozták az iskolába, de vérükben nincs, mert velük nem született. Ez ellen fődolgoz a népiskolában a fajgyűlöletet lehetőleg elfojtani. A mint nem szabad a

gyermekeknek senkit csúfolni azért mert német vagy oláh, katolikus vagy protestans, ép úgy tilos a zsidókat bántalmazni. Ezt tudja minden okos tanító, s nemcsak utjht állja az ilyen áramlatoknak, de maga is vigyáz, nehogy szavainak bármiféle félremagyarázása által bármelyik faj vagy felekezet megsértessék. Ma már minden felekezeti iskolában türelmességet tanítanak, méginkább feladata ez a községi és állami iskoláknak, hol sokféle fajú és felekezetű gyermek ül együtt; ha a tanító ezt szemé elől téveszti, nem fogta föl népoktatási törvényünk egyik magas intentióját, a különböző fajokat és felekezeteket összemelegíteni, egy szoros nemzettestté olvasztani.

— De mit tehet maga a népiskola ily romlott családi és társadalmi viszonyok közt, minőket ma élünk? sohajtá Pali bácsi.

— Az iskola sokat tehet, bár nem mindent. Azt azonban erősen hiszem, hogy társadalmunkat s családi életünket sem törvényhozás, sem politika nem fogja megváltoztatni, hanem megváltoztatja — idővel — a a népiskola. De hogy mindkettőnek, családnak és társadalomnak, nagy befolyása van az iskolára: azt készségesen elismerem; s hogy ezeknek a népiskolára való üdvös befolyásával az antisemita kérdés könnyen megoldható volna, az erős meggyőződésem.

— Kiváncsi vagyok, mit akar ebből lehozni Hegyháti öcsém?

— Csak annyit, hogy a család és társadalom támogassák az iskola működését. Minden családfő vessen magával számot, hogy mennyi a jövedelme, tehát mennyiből kell megélnie? Gondoljon gyermekeire, s ha fölöslege van, azzal ne a gyomor, gége és az élvezetek Molochjának áldozzék, hanem takarítgasson annyit, a mennyit lehet. Azért, hogy rangunkhoz illően élhessünk, nem szük-éges évi 2000 frt mellett évi 500 frt adósságot csinálni, mert a rangot nem a pazarlás és adósság minősége és mennyisége határozza meg, hanem szellemi és erkölcsi értékünk. A gyermek, ki oly légkörben nevededik, kész préda az uzsora számára. Mi más az oly gyermek, ki szülőit látta gonddal küzdeni, munkában kifáradni, de pazarolni sohasem! Ha az ilyen valamikor egy kis vagyona tesz szert, az nem egyhamar fog zsidókézzre kerülni.

— Ez mind szép és mind jó, de hát a társadalom!

— A társadalomról teljes egészben, sajnos, itt nem lehet szó, mert hiszen az antisemita mozgalom is tár-

sadalmi baj; de lehet szó a társadalom józan elfogulatlan részéről, hogy úgy mondjam: a társadalom jobb-jairól. Ezek lehetőleg tartózkodjanak akár pro akár contra állás foglalni, mert ez annyira elmérgesítené a bajt, hogy nemzedékek kellenének, míg belőle kibontakozni tudnánk. Az antisemiták, mint kezdeményezők, kétségkívül hibásak. Nem annyira azért, hogy kezdték, mint inkább azért, hogy hogyan kezdték. A levél sem mozog, ha a szél nem fúj, s kétséget nem szenved, hogy „bűzlik valami Dániában“, hanem azért még sem kellett volna a dorongot vastag végére fogni, hanem kutatni az indító okokat, s a baj kútfejét támadni meg. Kútfejei pedig édes mimagunk vagyunk, illetőleg a mi könnyelműségünk, urhatnámságunk, tehetetlenségünk, meg hogy nem vagyunk élelmesek ott, hol élelmeseznek lenni kötelességünk volna. Ezen kell tehát segíteni, s akkor a kérdés magától is megszűnik. Foglaljon tehát a társadalom józan része középállást, mondja meg mindkét félnek a magáét, minden fajgyűlölet nélkül, s akkor a népiskola feladata is meg lesz könnyítve, hogy e téren ő is megtegye a magáét; mert a tanítónak alkalma lesz példákra hivatkozni, mi többet ér mindenféle erkölcsi szabálynál, tételes törvéynél, röpiratnál, szónoklatnál, s ez a példa: a társadalom elfogulatlanainak példája.

Bárány Gyula.

VEGYESEK.

— A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr városunkat látogatásával tisztelte meg. Az egyetem egy pár fontos építkezési ügyében személyes tapasztalatokat akarván a helyszínen szerezni: e végből tegnap érkezett városunkba. A tanintézetek, első sorban az egyetem, a képezdék tanári karainak, a tanítótestület valamint az egyházak küldöttségei tisztelni fognak azon főúrunkat, ki a tanügy élén áll. A miniszter ünnepélyes fogadására egy fogadó bizottság alakított. Vasárnap (15-én) banquet lesz a miniszter úr tiszteletére. Lapunk megjelenésekor a miniszter városunkban fog mulatni. Legyen örömmel üdvözölve; látogatása teremje meg üdvös gyümölcseit városunk tanügyének lendítésére!

— Lapunkból az egyre jobban érzett tércsiány miatt kimaradt az irodalmi rovat, pedig a Franlin Társulat igen becses küldeményeit és más helyről is igen becses küldeményeket kapott szerkesztőségünk.

— Felméri Lajos kitűnő művéből: *Az iskolázás jelene Angliában* becses mutatót lesz szerencsés lapunk közelebbi számában bemutatni, e jelen számból a hallaszhatatlan közlendők tulhalmozottsága mián maradt ki e közlemény. E könyvnek kivált első: a népiskolára vonatkozó részét ajánljuk olvasóink figyelmébe, melyet 1 frt 50 krral külön is megrendelni lehet. Az aláírás ideje e hó végéig meghosszabbított.

— A kézdii tanítói kör april 23-án tartott félévi gyűléséről Székely János úr kimerítő közleménye nyomán,

kénytelenek vagyunk csak egy pár szóval megemlékezni. A gyűlésen Gyöngyösi István és Molnár András olvastak bírálatokat, melyeknek alapján Solyom János: „Az általános népnevelésre minden néposztálynak szüksége van“ és Benkő József: *Mik lehetnek okai a tanító fáradozásai sikertelenségének* cz. műveik jegyzőkönyvi dícséret mellett iromány tárba helyezésre fogadtattak el. Nagy Ferenczné dálnoki és Szentpéteri Mari altorjai tanítónők vitatkoztak e tétel felett: „Helyes-e a népiskolai I. osztályban a női munkatartás.“ Gyűlés nem határozott. Tanítóknak távolléte sajnosan feltűnt. Székely János ismertette a közoktatási miniszter úrnak az orsz. tanítógyűlésre vonatkozó rendeletét. Nagy haladásnak jelzi. Indítványozza, hogy az orsz. gyűlés közzéteendő tárgysorozatát tűzze ki a megyei tanítótestület tanácskozás tárgyává. A kör a takarékpénztárak kérdését tűzte ki egyik vitatételnek. Szavaltat és egy emlébeszéd is emelték az ünnepély érdekességét.

— *Kisdiednevelők* az országos tanítógyűlésen. A közoktatásügyi miniszter által augusztusra tervelt orsz. tanítógyűlésre a ministeri rendelet szerint a tanfelügyelőkön és tanítóképző intézetek tanítóin kívül csak a tanítóegyletek küldöttjei hivatnak meg. A kisdiednevelők orsz. egylete P. Szathmáry Károly elnöklete alatt közelebb tartott ülésén elhatározta, hogy kérelmet nyújt be a miniszterhez oly czélból, hogy az orsz. tanítógyűlésre a kisdiednevelők is küldhessenek képviselőt s külön kisdiednevelési szakosztály is alakíttassék. Azon esetben, ha a minister e méltányos kérelmet teljesíti, a szakosztály egyik főteendője a kisdiednevelésügy törvényes rendezésének megbeszélése lesz.

— *Torna iskola* fiuk és leányok számára cz. művére Józsa Sándor okl. tornatanító megrendelési felhívást tett közzé. A mű e hó végén jelenik meg. Ára 1 frt 20 kr. Említett szerzőhöz, Gyergyó-Ditróba küldendők a pénzek. Ajánljuk a szakemherék figyelmébe,

— A „*Népiskolai Szemle*“ első száma megjelent Adorján Miklós szerkesztése mellett Csurgón. Az első szám elég változatos. A többi czikk között Szalóki Dániel tájékoztatót ír a ref. tanítók zsinati emlékirata tárgyában, mely emlékiratot a b.-somogyi ref. egyházmegye VI. sz. népiskolai köre még 1878-ban készített meg. 14 pontban foglalja egybe a ref. tanítók óhajtasait a ref. néptanítói állás emelése tekintetében. Lesz alkalmunk e kérdésre visszatérni. A tárcza holland folyóirat nyomán Michelet után irt értekezést ismertet „Pestalozzi evangyeliuma“ czim alatt. A közlöny rovatai tartalmasan vannak írva. A kiállítás kis-sé szegényes.

— A királyfi násza alkalmából egy fővárosi tanító „Emléklapok“ cz. alatt egy füzetet adott ki, melyet a felséges pár arczképei díszítenek. E füzet ő felsége a királyról, a koronahercegről és Stefanla főhercegnőről közöl egyetmást és megemlékezik József nádorról is, kinek szobrának fametszetű képe is megtalálható e füzetben. A füzet ára 10 kr. A tiszta jövedelem egy része av „Eötvös-alap“ gyarapítására fordíttatik.